

Sygn. akt II USKP 92/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku M. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w W. Wydział
Realizacji Umów Międzynarodowych

o wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 marca 2022 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 9 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 24 lutego 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, I Oddział w W. (organ rentowy) przyznał M. B. (ubezpieczony) na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L Nr 166, str. 1; dalej jako rozporządzenie 883/2004) emeryturę od 5 listopada 2013 r.

Organ rentowy uwzględnił przy ustalaniu prawa do emerytury: 1) polskie okresy składkowe (104 miesiące); 2) polskie okresy nieskładkowe (34 miesiące); 3) zagraniczne (holenderskie) okresy składkowe (269 miesięcy). Uwzględniając okresy ubezpieczenia na użytek nabycia prawa do emerytury organ rentowy zastosował następującą metodę. W pierwszej kolejności ustalił wymiar polskich okresów składkowych. W drugiej kolejności uwzględnił polskie okresy nieskładkowe w stażu ubezpieczeniowym w wysokości odpowiadającej 1/3 polskich okresów nieskładkowych. W trzeciej kolejności, z uwagi na nieosiągnięcie przez ubezpieczonego na podstawie polskich okresów ubezpieczenia minimalnego stażu ubezpieczeniowego, celem nabycia prawa do emerytury doliczył do krajowego stażu ubezpieczeniowego okresy składkowe ukończone w Holandii. Organ rentowy wyjaśnił, że wykladnia art. 45 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w wersji zmienionej i uaktualnionej rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. (Dz.U. WE 1997, L 28, s. 1), ze zmianami wprowadzonymi rozporządzeniem (WE) nr 1992/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. (Dz.U. L 392, s. 1, dalej jako rozporządzenie 1408/71) przyjęta przez TSUE w wyroku z 3 marca 2011 r., *Tomaszewska* (C-440/09, EU:C:2011:114) nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie. Do nabycia przez ubezpieczonego prawa do emerytury wystarczające okazało się bowiem doliczenie do polskich okresów ubezpieczenia (składkowych i nieskładkowych w wymiarze 1/3 krajowych okresów składkowych) okresów ubezpieczenia ukończonych w innym państwie członkowskim. Zdaniem organu rentowego wyrok w sprawie C-440/09 *Tomaszewska* znajduje zastosowanie tylko wówczas, gdy po zastosowaniu takiej metody obliczania stażu ubezpieczeniowego, jaką przyjęto w niniejszej sprawie,

okaże się, że ubezpieczony nie osiągnął wymaganego minimalnego stażu ubezpieczeniowego. Dopiero wtedy do krajowych okresów składkowych można doliczyć zagraniczne okresy składkowe i od zsumowanych okresów ubezpieczenia (krajowego i zagranicznego) wyliczyć maksymalny udział krajowych okresów nieskładkowych (1/3 okresów składkowych). Ustalony przy zastosowaniu powyższej metody (krajowe składkowe + krajowe nieskładkowe + zagraniczne składkowe) staż ubezpieczeniowy został następnie uwzględniony przy wyliczeniu teoretycznej kwoty świadczenia na podstawie art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/2004. Z kolei rzeczywista kwota świadczenia została wyliczona w proporcji 138 miesięcy polskich okresów ubezpieczenia (składkowych i nieskładkowych w wymiarze 1/3 krajowych okresów składkowych) do 407 zsumowanych polskich i zagranicznych (holenderskich) okresów ubezpieczenia. Na tej podstawie wyliczono, że z teoretycznego świadczenia w kwocie 974,78 zł ubezpieczonemu należy wypłacać świadczenie w wysokości 33,9%, to jest 335,81 zł.

Ubezpieczony zaskarżył decyzję odwołaniem, w którym wnosił między innymi o uwzględnienie polskich okresów nieskładkowych w wyższym wymiarze niż uczynił to organ rentowy, który wadliwie nie uwzględnił przy ustalaniu wysokości świadczenia do wypłaty dla ubezpieczonego zapatrywań TSUE wyrażonych w wyroku w sprawie C-440/09 *Tomaszewska*.

Wyrokiem z 19 listopada 2015 r., XIV U (...) Sąd Okręgowy w W. oddalił odwołanie. Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że ubezpieczony nie posiada w Polsce okresu 20 lat ubezpieczenia, zatem nie może mieć ustalonej emerytury wyłącznie w oparciu o okres ubezpieczenia w Polsce. Do uzyskania przez ubezpieczonego emerytury konieczne było uzupełnienie polskiego stażu ubezpieczeniowego o okresy ubezpieczenia w Holandii. Bez bliższego wyjaśnienia tej kwestii Sąd pierwszej instancji uznał metodę wyliczenia świadczenia zastosowaną przez organ rentowy za prawidłową.

Ubezpieczony zaskarżył wyrok Sądu pierwszej instancji apelacją, w której między innymi podnosił, że Sąd pierwszej instancji nie zastosował art. 45 rozporządzenia 1408/71, gdyż uwzględnił okresy nieskładkowe w wymiarze 1/3 licząc jedynie do okresów składkowych wypracowanych w Polsce, a zgodnie z wykładnią wyżej wskazanego przepisu dokonaną przez TSUE w sprawie C-440/09,

Tomaszewska, powinien być uwzględnąć te okresy w wymiarze 1/3 liczonych łącznie okresów składkowych osiągniętych w Polsce i w Holandii.

Wyrokiem z 9 sierpnia 2017 r., III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego z 24 lutego 2013 r. w ten sposób, że do wysokości świadczenia ubezpieczonego przyjął jako udowodnione okresy nieskładkowe w wymiarze 1/3 okresów składkowych liczonych do sumy okresów składkowych ukończonych w Polsce oraz w Holandii. W pozostałym zakresie apelacja ubezpieczonego została oddalona.

W uzasadnieniu wydanego rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że podziela stanowisko ubezpieczonego co do metody ustalenia proporcji okresów nieskładkowych podlegających zaliczeniu na poczet prawa do emerytury i jej wysokości w stosunku do okresów składkowych wynikającej z zastosowania wykładni art. 45 rozporządzenia 1408/71 przyjętej w wyroku w sprawie C-440/09 *Tomaszewska*. Sąd drugiej instancji stwierdził, że kwestia, jak należy stosować proporcję 1/3 okresów nieskładkowych do okresów składkowych została rozstrzygnięta w tym orzeczeniu także na użytek wyliczania wysokości świadczenia należnego ubezpieczonemu, który posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i w innym państwie członkowskim. Zastosowanie rozumowania przyjętego w sprawie C-440/09 *Tomaszewska* uzasadniało zaś zmianę decyzji organu rentowego (z pozostawieniem wyliczenia wysokości świadczenia organowi rentowemu w nowej decyzji wykonującej wyrok Sądu drugiej instancji).

Organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji skargą kasacyjną w części, w szczególności zaś co do punktu, którym Sąd ten nakazał organowi rentowemu uwzględnić w wyższym wymiarze polskie okresy nieskładkowe ubezpieczonego przy wyliczaniu świadczenia na podstawie art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/2004. Organ rentowy zarzucił naruszenie: 1) art. 6 rozporządzenia 883/2004 i art. 45 ust. 1 rozporządzenia 1408/71, przez ich błędną wykładnię i w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie przez uwzględnienie przy ustalaniu prawa do emerytury proporcjonalnej polskich okresów nieskładkowych w wymiarze 1/3 zsumowanych polskich i holenderskich okresów składkowych w stanie faktycznym, w którym ubezpieczony nabył prawo do polskiej emerytury po

zsumowaniu polskich okresów składkowych i polskich okresów nieskładkowych uwzględnionych w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych polskich okresów składkowych, a następnie dodaniu do tego stażu ubezpieczeniowego holenderskich okresów ubezpieczenia; 2) art. 6 rozporządzenia 883/2004 i art. 45 ust. 1 rozporządzenia 1408/71, przez ich błędną wykładnię i w konsekwencji ich nieprawidłowe zastosowanie do obliczania wysokości polskiej emerytury proporcjonalnej; 3) art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/2004 i art. 46 ust. 2 rozporządzenia 1408/71, przez ich błędną wykładnię i w konsekwencji ich nieprawidłowe zastosowanie przy obliczaniu wysokości emerytury wskutek przyjęcia, że polskie okresy nieskładkowe podlegają ograniczeniu do 1/3 sumy polskich i holenderskich okresów składkowych w stanie faktycznym, w którym ubezpieczony nabył prawo do polskiej emerytury po zsumowaniu polskich okresów składkowych i polskich okresów nieskładkowych, uwzględnionych w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych polskich okresów składkowych, a następnie dodaniu do tego holenderskich okresów ubezpieczenia.

Rozpoznając skargę kasacyjną organu rentowego, Sąd Najwyższy powziął wątpliwości co do wykładni prawa unijnego i z tej przyczyny skierował do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytanie prejudycjalne: „Czy art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 883/04 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE. Polskie wydanie specjalne Rozdział 05, Tom 05, s. 72 ze zm.) należy interpretować w ten sposób, że właściwa instytucja: a) uwzględnia – zgodnie z prawem krajowym – okresy nieskładkowe w wymiarze nieprzekraczającym 1/3 sumy okresów składkowych ukończonych na podstawie prawa krajowego oraz ustawodawstwa innych państw członkowskich zarówno na użytek ustalenia teoretycznej kwoty (pkt i) jak i rzeczywistej kwoty świadczenia (pkt ii); albo b) uwzględnia – zgodnie z prawem krajowym – okresy nieskładkowe w wymiarze nieprzekraczającym 1/3 sumy okresów składkowych ukończonych na podstawie prawa krajowego oraz ustawodawstwa innych państw członkowskich tylko przy ustalaniu teoretycznej kwoty (pkt i) ale nie przy ustalaniu rzeczywistej kwoty świadczenia (pkt ii); albo c) nie uwzględnia przy ustalaniu teoretycznej kwoty (pkt i) jak i rzeczywistej kwoty świadczenia (pkt ii) okresów ubezpieczenia w innym

państwie członkowskim przy obliczaniu limitu okresów nieskładkowych przewidzianego w prawie krajowym?”.

Wyrokiem z 21 października 2021 r., C-866/19 SC *przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie* (EU:C:2021:865) Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, że „Artykuł 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/2004 należy interpretować w ten sposób, że do celów określenia wymiaru, którego nie mogą przekraczać nieskładkowe okresy ubezpieczenia w stosunku do składkowych okresów ubezpieczenia zgodnie z ustawodawstwem krajowym, właściwa instytucja danego państwa członkowskiego powinna przy ustalaniu teoretycznej kwoty świadczenia, o której mowa w ppkt (i) tego przepisu, uwzględnić wszystkie okresy ubezpieczenia, w tym okresy ubezpieczenia ukończone na podstawie ustawodawstwa innych państw członkowskich, natomiast ustalenia rzeczywistej kwoty świadczenia, o której mowa w ppkt (ii) wspomnianego przepisu, dokonuje się wyłącznie w odniesieniu do okresów ubezpieczenia ukończonych na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się zasadna, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty zasługiwały na uwzględnienie.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej w niniejszej sprawie sprowadza się do wykonania wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydanego w niniejszej sprawie. Wykonanie to polega na dokonaniu oceny, czy przepisy prawa unijnego powołane w skardze kasacyjnej (zawarte w bezpośrednio stosowanym przez sądy krajowe i wywołującym z założenia bezpośredni skutek akcie pochodnego prawa unijnego) zostały prawidłowo zinterpretowane i zastosowane przez Sąd drugiej instancji. Wzorcem interpretacyjnym, z którym należy zestawić podstawę prawną rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Apelacyjny w (...), jest wykładnia art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/04 dokonana przez Trybunał Sprawiedliwości.

Problem prawny występujący w niniejszej sprawie dotyczył kalkulacji wysokości świadczenia emerytalnego przysługującego ubezpieczonemu.

Z wydanego w niniejszej sprawie wyroku TS w sprawie C-866/19 SC, że w sprawach tego rodzaju jak niniejsza nie znajduje zastosowania wyrok w sprawie C-440/09, *Tomaszewska*. Wykładnia przepisów rozporządzeń koordynacyjnych dokonana w sprawie C-440/09, *Tomaszewska* wiąże w sprawach o nabycie prawa do świadczenia. Natomiast w takich sprawach jak niniejsza, przy ustalaniu teoretycznej kwoty świadczenia należnego ubezpieczonemu w myśl art. 52 ust. 1 lit. b) ppkt (i) rozporządzenia 883/2004 należy uwzględnić wszystkie okresy ubezpieczenia, w tym okresy ubezpieczenia ukończone na podstawie ustawodawstwa innych państw członkowskich, w taki sposób, że dopiero po zsumowaniu polskich okresów składkowych oraz zagranicznych okresów składkowych ustala się górna granicę $\frac{1}{3}$ okresów nieskładkowych, jaka można uwzględnić przy obliczeniu wysokości świadczenia. Natomiast przy ustalaniu kwoty świadczenia podlegającej wypłacie w ramach emerytury proporcjonalnej, a zatem świadczenia wypłacanego przez polski organ rentowy, uwzględnia się wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia (składkowe oraz nieskładkowe w wymiarze nie wyższym niż $\frac{1}{3}$ okresów składkowych w Polsce).

W zaskarżonym wyroku, w którym Sąd drugiej instancji nakazał organowi rentowemu przyjąć „za udowodnione” „do wysokości świadczenia” okresu nieskładkowe w wymiarze $\frac{1}{3}$ okresów składkowych liczonych jako suma okresów przebytych w Polsce oraz przebytych w Holandii nie uwzględniono tego rozróżnienia. Rozstrzygnięcie takie narusza art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 883/2004, gdyż należy rozgraniczyć między okresami krajowymi i zagranicznymi i zasadami ich uwzględniania przy obliczeniu wysokości teoretycznego świadczenia oraz świadczenia podlegającego wypłacie. Natomiast za bezpodstawny należało uznać zarzut naruszenia art. 6 rozporządzenia 883/2004 i art. 45 ust. 1 rozporządzenia 1408/71, ponieważ przepisy te dotyczą nabycia prawa do świadczenia, a nie obliczenia jego wysokości, czego dotyczyła niniejsza sprawa.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji stosownie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.